

Јелена Р. БАЈОВИЋ*
Универзитет у Приштини
Филозофски факултет
у Косовској Митровици

Оригинални научни рад
Примљен: 4. 11. 2020
Прихваћен: 25. 2. 2021.

ФРАЗЕОЛОГИЈА ЊЕГОШЕВОГ *ШЋЕПАНА МАЛОГ* У СЛОВЕНСКОМ КОНТЕКСТУ (Прилог питању о превођењу „непреводивог”)

У овом раду се разматрају могућности превођења оптаивног фразеолошког жанра – квалификатива на сродни руски језик.

Предикативи *хвала*, *благо*, *тешко*, *куку* у саставу фразеологизма имају јарко изражену национално-културну компоненту и представљају сложен задатак за преводиоца. Његошево песничко умеће, иницијална позиција предикатива у фразеолошкој јединици и чување структуре стиха, додатно отежавају ограничене преводиоцеве могућности и захтевају врхунско мајсторство.

Кључне речи: Петар II Петровић-Његош, спев *Шћепан Мали*, фразеологизми, квалификативи, предикативи, преводни еквиваленти.

0. Увод

0.1. Лингвокултурологија је млада наука која се бави откривањем менталности народа и његове културе путем језика. У сваком језику систем језичких значења показује целокупно практично искуство колектива које њиме говори.

Према Сапир-Ворфовој хипотези, језик и начин мишљења народа су повезани. Овладавши језиком, носилац прихвата и одређен однос према свету и види га на начин наметнут структуром тог језика, прихвата *слику света* одражену кроз матерњи језик. Хипотезу лингвистичке или језичке релативности не прихватају сви научници, међутим, наводи се јер неке језичке чињенице у вези са односом језика и културе, језика и мишљења, не могу бити објашњене на други начин. У одређеном смислу она представља развој теорије

*j.bajovic@yahoo.com

К. Г. Јунга који је 1919. у чланку „Инстинкт и несвесно” увео појам архетипа, као манифестацију колективног несвесног – духовне ризнице наслеђеног искуства предака у облику урођених предиспозиција човековог доживљавања и реаговања на околину. Савремена наука је потврдила да *архетип* представља дубок ниво несвесног, карактеристичан за етнос.

Материјална и духовна самониклост одређеног етноса се, сматра Бенвенист, може сагледати на основу тријаде – језик, култура, човек (човекова личност) (Бенвенист 1974: 45). У савременој науци човек се узима као природно полазиште и уводи се термин *антропоцентричност* језика (Маслова 2004: 5).

Према Н. А. Берђајеву, у руској души (души руског човека) преклапају се хришћанство и паганско-митолошко прихватање стварности: „В типе руског човека всегда сталкиваются два элемента – первобытное, природное язычество, и православный, из Византии полученный, аскетизм, устремленность к потустороннему миру” (Берђајев 1991: 8). Ово се у великој мери односи и на српски језички и културни простор.

Ризница наслеђеног се осим кроз митове, веровања, обичаје, ритуале, стереотипе итд., значајно манифестује кроз фразеолошки фонд језика.

Н. И. Толстој наводи да развој историјских фразеолошких истраживања може бити успешан само уколико се буде посвећивала пажња језику као вербалном коду културе и језику као творцу културе (Толстој 1995: 24), док В. Н. Телија истиче да контрастивни опис фразеологизама открива етничку логику, која предодређује разлике културно-језичких слика света, те служи као сигуран материјал за поређење „фразеолошких фрагмената” културне самосвести одређене језичке заједнице (Телија 1999: 16).

0.2. Р. Маројевић издваја четири слоја фразеолошких жанрова у *Шћепану Малом*, и то: синтагматске жанрове (стални епитети, устаљена поређења, идиоми), реченичне (пословице, изреке, (верске) узречице), оптагивне (заклетве, клетве, благослови, опраштања, добродошлице и здравице, апотеозе и благодарена, квалификативи), те групу фразеолошких фигура (хендиадис, перифраза, таутолошки изрази и суперлативни изрази) (Маројевић 2020: 69).

У овом раду ми анализирамо квалификативе с предикативима *хвала*, *благо*, *тешко*, *куку* као четири подтипа у оквиру жанра, које је приређивач критичког издања, које се у међувремену појавило, поделио на следеће категорије – упитаности, благе вести, невоље и жалости (Маројевић 2020: 80–81). Наведене фразеолошке јединице садрже изражену национално-културну специфику и представљају бисер разговорног језика, што у Његошево време, што у савременом језику. О превођењу фразеологизама у руско-српској контактної зони, као и о решењима које преводиоци нуде, писали смо у претходном раду изложеном на овом научном скупу (Бајовић 2018).

Истраживање се заснива на поређењу Његошевог спева с руским преводом *Самозванец Степан Малый* В. Корнилова у редакцији О. Кутасове (цитира се са скраћеницом ССМ). Други, Мраморновљев превод, појавио се сасвим недавно, али нам он није био доступан. Корнилов је спев превео једном врстом слободног стиха, али се у овом раду нећемо бавити версолошким аспектом превођења.

1. Фразеолошки жанр квалификатива

1.1. Фразеолошки подтип квалификатива с додатном компонентом значења у п и т а н о с т и (недоумице) представљен предикативом *хвѧла* (обавезно у споју с именицом /дат./ *Бѧгу*), настао је преображајем (и прозодијским и семантичким) именице-предиката *хвѧла* (Маројевић 2020: 80).

У Његошевом спеву стих гласи:

Хвѧла Бѧгу несрећна чѧвјека, [ШМ 105].

Док је превод на руски:

Боже, что за человек несчастный! [ССМ, с. 164].

С обзиром на то да фразеологизам *хвала Богу* има значење 'збиља', преводиочево решење се може сматрати успешним. Реликт *Боже* чува стилску боју, док руски израз *что за человек* преноси чуђење и подвлачи одређену карактеристику личности, тј. да се ради о нечему шта је потребно нагласити и у даљем тексту појаснити. Израз *что за человек* налази се у процесу фразеологизације (уп. посведочене фразеологизме у речницима типа *что за вопрос*). Историјско-етимолошки речник у редакцији В. М. Мокијенка *Руска фразеологија* наводи варијанту *что за фря* са једним од значења 'полагање права на изузетност' (РФ 2005: 725).

У наведеној реплици сердара Вукала посведочен је и веома илустративан, у преводилачком смислу, израз *да ми ништа слано не једемо* (наводимо у ширем контексту):

и он мисли у његовој глави
да ми ништа слано не једемо:
ма буд ли сам ја, игумне, слијеп,
ка толики свијет ослијепи? [ШМ 110–113].

Значај и симболику соли најбоље приказује *Јеванђеље по Матеју*, где у *Беседи на гори* Исус Христос говораше окупљеном народу многим: Ви сте со земљи, *ако се обљутави, чиме ће се осолити? Она неће бити ни за шта, осим да се проспе напоље и да је људи погазе (Нови Завјет 2009: 12). Асоцијација с овим библизмом има шири културолошки значај с обзиром на симболику зрна соли (*cum grano salis*).

Фразеологизам *да ми ништа слано не једемо* спада у архаичан слој фразеолошког фонда и на општесрпском језичком простору је мало заступљен. Руски превод:

будто все мы глупы, словно быдло! [ССМ, с. 164]

показује сву сложеност преводилачког заната – описно превођење фразеологизама, и обрнуто, превођење слободних спојева речи фразеолошким обртима, један је од видова испољавања преводиочево стваралачке зрелости (Маројевић 1989: 31). Међутим, у наведеном случају се не може сматра-

ти адекватним, јер руски превод стилски не одговара оригиналу те садржи „ниску” лексику (лексема „быдло” у руским речницима има стилску ознаку криминално-жаргонски и презриво). Делимично се губи сликовитост и јачина Његошевог стиха јер, иако сердар Вукале жели да буде изричит, итекако разуме да разговара са игуманом (Теодосијом Мркојевићем) и не прелази границе потребне пристojности. Поред тога, у руском језику постоји сликовити израз *несолоно хлебавши* (отићи итд.) празних шака, необављена посла (РХСФР II 1979: 684), у руским речницима семантизован као ’обманувшись в своих ожиданиях, не добившись желаемого; безрезультатно’ (КФРРЈ 1992: 147), који је преводилац могао искористити и који би макар стилски био прихватљивији. Руски фразеологизми овога типа могли су утицати и на Његошеву фразеологију.

1.2. Свакако најзанимљивији, у смислу проналажења преводилачких решења, јесте фразеолошки подтип квалификатива с додатном компонентом значења благе вести (Маројевић 2020: 81), употребљен са предикативом *благ* и обликом датива заменице (благо мени, благо теби, благо вама...). Садржи изузетну етнокултурну специфику и изразито га је тешко пренети на други језик, може се сматрати једном од изражајнијих јединица колективне свести српскога народа. Сликовитост коју носи није могуће у потпуности пренети на страни језик, па ни на сродни руски.

Речник САНУ у одредници посвећеној лексеми *благ* наводи да поседује два значења, прво се користи за исказивање да је неко срећан, да се нешто може сматрати срећним, те да је супротно *куку*, *леле*, *тешко*. Друго је у именичкој служби, обично у народним пословицама и значи ’радост, радовање’, илустровано примером: Док некоме не буде куку, не би некоме благо. Посебно се издваја израз *благо мени* као узречица за појачавање онога што се исказује: Спавај, благо мени, доцкан је (Речник САНУ 1959: 603).

У Речнику српскохрватскога књижевног језика Матице српске и Матице хрватске стоји да је *благ* узвик за изражавање задовољства, радости, среће, понекад са додатком „си” или „си га”. Илустрован је примерима из прозе Р. Домановића: Да пробудим бату, мајко? ... Немој, благо мајци, нека спава још мало. / Кад то расправимо, благо си га нама (РМС 1967: 213).

У Вуковом Рјечнику сама одредница гласи *благ мени!* и садржи још примере: благо њему! благо ли си мени! (СР (1852): 68).

У савременом (дијалекатском) разговорном језику, на пример у говори-ма Пиве, Дробњака и Никшићке Жупе, чувају се изрази добродошлице типа: *благо* (или *благоси*) *мени ко ми је дошао!*

У седам примера фразеологизама с предикативом *благ*, посведочених у Његошевом спеву, В. Корнилов као преводилац, односно О. Кутасова као редактор превода дају четири различите лексеми, што говори о сложености превођења фразеологизма. Најзаступљенији је облик *слава тебе*, што нам се, с обзиром на изразиту културолошку компоненту који у оригиналу носи, чини одговарајућим решењем.

У првом посведоченом примеру пећки патријарх Василије Јовановић Бркић обраћа се Шћепану речима:

Бла̀го мѐни и роду србскоме, [ШМ 453].

Руски превод гласи:

Благо мне и народу сербскому, [ССМ, с. 176],

У руским речницима лексема *благо* је семантизована 'све што иде на корист човеку и друштву; добро, срећа, благодатање, добробит' и 'добро је да...' (РСРКЈ 1950 1: 471) и 1. 'благодатање, срећа, добро'; 2. мн. 'добра'; 3. 'веома добро, срећа' (РРЈ I 1981: 92), тако да, иако се на први поглед не чини у духу руског језика, иницијална позиција и контекст не остављају преводиоцима (не може се себи рећи – *слава* или *счастье мне*) могућности да нађу адекватније решење, које би пренело сликовитост коју у српском језику поседује.

Следећа целина Његошевог дела у којој певају двојица кадија, почиње обраћањем:

Бла̀го теби 'Амзо-ба̀рјакта̀ре, [ШМ 1037]

и у преводилачком смислу не спада у ред сложенијих. На руски језик је пренета стилски и песнички адекватно, сачувана је сликовитост:

Слава тебе, Хамза-знаменосец, [ССМ, с. 201].

Превод наредног примера посведоченог у Његошевом делу:

бла̀го њѐму и његовој ду̀ши! [ШМ 3293]

бог храни его и его душу. [ССМ, с. 294]

може се сматрати прихватљивим и чак фразеолошким аналогом јер у ширем словенском тј. православном контексту *благо њему и његовој души* и значи да Бог чува њега и његову душу, па превод преноси смисао текста оригинала.

Следећи стих Његошевог пева:

Бла̀го на̀ма, наше сунце сјајно, [ШМ 310]

двоструко је занимљив – фразеологизам *благо нама* допуњен је сталним епитетом *сунце сјајно*, који се састоји од две компоненте – именице и конгруентног атрибута. У руском преводу стални епитет има облик *солнце светлое*. Ана Пејановић наводи да постоје стални епитети које имају једнаке компоненте у два словенска језика, међутим, таквих је најмање и углавном је то случај у паровима као што су српски и бугарски, или руски и украјински; док се стални епитети руски и српски разликују у већој мери (Пејановић 2010: 12).

Руски превод:

Благо нам, солнце наше светлое, [ССМ, с. 171]

на први поглед не делује адекватно јер *благо нама* не одговара руском *благо нам* (које у руском језику и нема неко одређено значење) и чини се да би боље било фразеолошку јединицу трансформисати, међутим, када се узме у обзир да реплика представља певање свег народа и да би променом било стилски тешко очувати израз, те структуру обраћања, можемо сматрати да је преводилачко решење прихватљиво.

Следећи стих *Шћепана Малог* коју пева слепац:

Бла̀го ва̀ма до шест витезов̃а [ШМ 2481]

коректно је преведен на руски језик:

Славу пою шестерым героям, [ССМ, с. 260],

јер даље иде набрајање и похвална реч сваком понаособ. Преводац у руском не користи лексему *витель*, јер је стилски обојена и има ужу употребу него у српском; најчешће је можемо срести као назив робних марки, апарата, спортских друштава и сл. (уп. назив московског филмског фестивала *Золотой витязь*).

Наредни пример из Његошевог пева:

Бла̀го ва̀ма, сиви соколови, [ШМ 2490]

такође је допуњен сталним епитетом *сиви соко*. А. Пејановић га на материјалу *Горског вијенца* наводи као пример фразеолошке транспозиције, читав израз је добио ново значење и прешао у идиом са значењем 'храбар човек', у једном случају 'храбра жена' (Пејановић 2010: 19). Додајемо да је у руском језику, осим *сизый сокол*, веома заступљен и стални епитет *сизый орел* 'сури орао', првенствено у народној поезији и фолклору. Посведочен је у делима од *Слова о полку Игореве* (псковска варијанта *шизый орел*) до савремених, рецимо у познатој песми са мотивима II светског рата *Катюша*.

У преводу двостиха као поетске целине:

Бла̀го ва̀ма, сиви соколови,
соколови, црногорски момци [ШМ 2490–2491]

слава всем вам, сизые соколы,
соколы, молоды черногорцы, [ССМ, с. 261]

преводац је, по нашем мишљењу, веома успешно пренео стих на руски језик, те имамо облик *слава вам*, затим сажети облик *придева молоды* (савремени руски језик га у наведеном случају не чува осим у поезији у поступку архаизације), који са именицом *черногорцы* стоји у инверзији у односу на оригинални Његошев стих, чиме се наглашава осећај узвишености, храбрости и родољубља.

Наредни стих са предикативом *благо*:

Бла̀го ва̀ма тамо и овамо: [ШМ 3788],

налази се у реплици турског судије која обилује турцизмима. Треба истаћи да исти израз *тамо и овамо* може бити, с једне стране, хендиадис, а с друге стране, „и копулативна синтагма која није хендиадис као што је истовјетни израз у [наведеном 3788. – Ј. Б.] стиху (Маројевић 2020: 82). Преводац даје превод лексемом:

Счастье вам на том и этом свете [ССМ, с. 313],

што је успешно решење – наведени израз објашњава дубок Његошев смисао и поетизам. Истичемо и правилну семантизацију израза *тамо и овамо*, који у овом контексту заиста и значи 'на оном и на овом свету'.

1.3. У фразеолошком подтипу квалификатива с додатном компонентом значења наговештавања не в о љ е употребљава се предикатив *тешко* (тѐмѐ) (Маројевић 2020: 81):

Тешко тѐмѐ ко ђ вама брижи! [ШМ 2024].

Језичко осећање нам говори да у одређеном контексту квалификатив с предикативом *тешко* (теби) може представљати и врсту претње, али у наведеном контексту та нијанса није изражена. Корнилов у преводу задржава структуру српског фразеологизма:

Тяжко тому, кто о вас печется. [ССМ, с. 240].

У наведеном случају би се могао употребити израз *горе тому* и више би био у духу руског језика, међутим, лексема *горе* садржи интензивније значење страдања које не би правилно пренело Његошеву мисао. Додајемо да четворотомни речник руског језика Академије наука не наводи овај израз као фразеолошку јединицу (РРЈ I 1981: 333).

У *Шћепану Малом* посведочен је још један пример с наведеним фразеологизмом:

тешко ти га ђндѧ онијема
што ми силом прѐстол уграбише [ШМ 2338–2339],

који на први поглед не припада овој категорији, али се у критичком издању укључује на основу прозодијске интерпретације (изговара се краткосилазни акценат *тешко*, а не дугосилазни *тѐшко или дугоузлазни *тѧшко) (уп. Његош 2020: 651). Међутим, у преводу на руски језик је изостављена цела Шћепанова реплика у којој се он налази, те нисмо били у могућности да га анализирамо.

1.4. У фразеолошком подтипу квалификатива с додатном компонентом значења наговештавања ж а л о с т и употребљава се предикатив *кѳуко* (тѐмѐ), *кѳуко* (Јѧнко) (Маројевић 2020: 81). Компоненте у наведеним примерима у српском језику налазе се у различитом падежном облику, док на преводни облик утичу и различита значења лексеме *кѳуко*, Речник САНУ их наводи пет: 1. за изражавање бола, жалости, туге (понекад појачано узвиком „леле”); 2. (са допуном у дативу) за изражавање упозорења да ће се ономе чије име

стоји у дативу десити неко зло, несрећа, невоља; 3. за изражавање изненађења, чуђења, дивљења; 4. за подражавање гласа кукавице; 5. кукњава, кукање (Речник САНУ 1978: 792). Вук Ст. Карацић наводи и дијалекатски облик *куку мене!* (СР (1852): 442).

Корнилов је преводом показао развијен осећај за специфичан предикатив у српском језику, те у руском нашао најприближније преводне варијанте с обзиром на нијансе значења које фразеологизам носи у ова два примера.

Превод десетерца:

Кѹку тѹмѹ од кога сте јачи – [ШМ 1133]

гласи:

Плохо тем, кого турки сильнее; [ССМ, с. 205],

док превод шеснаестерца:

„Кѹку Јѹнко, горски змају, / с тобом пада наша слава!”
[ШМ 2046 (50)]

укључује поменуту лексему *горе* која одговара снази и дубини оригинала:

„Горе, Янко, змей наш горный, наша честь ушла / с тобою”.
[ССМ, с. 205]

2. Закључак

2.1. Према мишљењу Л. С. Бархударова, за превод је најважније адекватно преношење садржаја израженог средствима једног језика помоћу средстава другог језика, без обзира на језички карактер јединица које се пореде. Не представља значај да ли се односе на граматичка, лексичка или нека трећа средства: за теорију превођења је једино значајна њихова семантичка подударност. У чувеној монографији „Језик и превођење” (друга компонента наслова у оригиналу је двозначна: *перевод* је и превод, и превођење), Бархударов наводи да је превод сувише сложена и комплексна појава да би се сместила у неизбежно ограничене оквире једног модела или теоријске шеме. Што буде било више таквих модела и шема, бићемо у могућности да дубље сагледамо суштину превођења, закључио је руски аутор (Бархударов 1975: 235). Примери који су у овом раду анализирани то, свакако, потврђују.

2.2. Анализом превода фразеолошких јединица са предикативима *хвала*, *благо*, *тешко* и *куку*, као и ширег контекста, долазимо до закључка да превод представља пренос Његошевог дубоког, архаичног, национално-специфичног, духовног и сликовитог дела, протканог значајним бројем мотива из народне књижевности, на – савремени руски језик. Иако се руски превод у сваком погледу може сматрати течним и лексички богатим, наводимо одређена запажања. Историзми и архаизми су редуковани и прилагођени широј образованој читалачкој публици. Турцизми су остављени само у случајевима

где је то било неопходно због структуре и значења самог сегмента текста. Руски се налазио под утицајем других туркијских језика и позајмљенице из турског читаоцу нити су блиске, нити познате.

Услед различитог развоја српског и руског језика на историјском путу неизбежна је стилска неспојивост оригинала и превода. Стога у неким стиховима који садрже дубоки смисао, и нејасни су чак и савременом српском читаоцу Његошевог пева, значење и објашњење можемо наћи у руском преводу.

ИЗВОРИ

ССМ: *Самозванец Степан Малый*. Перевод В. Корнилова. – У књ.: Петр Негош, *Горный венец. Самозванец Степан Малый*. Перевод с сербско-хорватског под редакцией О. Кутасовой. Москва: «Художественна литература», 1988.

ШМ: *Шћепан Мали*. – У књ.: Петар II Петровић-Његош, *Луча микрокозма. Горски вијенац. Шћепан Мали*. Основно издање. Ортографија и ортоепија. Редакција и коментар Радмило Маројевић, Никшић: Будимљанско-никшићка епархија – Београд: Друштво за неговање Његошевог дела, 2018.

ЛИТЕРАТУРА

Бајовић 2018: Јелена Бајовић, Фразеологизми између лексема и синтагми (у руско-српској контактної зони), *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 48/1 303–312.

Бархударов 1975: Л. С. Бархударов, *Язык и перевод: (Вопрос общей и частной теории перевода)*, Москва: Международные отношения.

Бенвенист 1974: Э. Бенвенист, *Общая лингвистика*, Москва: Прогресс.

Берђајев 1991: Н. А. Берђајев, *Философия неравенства: Письма к недругам по социальной философии, Русское зарубежье*, Ленинград: Лениздат.

КФРРЈ 1992: *Краткий фразеологический словарь русского языка*, Санкт-Петербург: Просвещение.

Маројевић 1989: Радмило Маројевић, Фразеолошки проблеми превођења, у: *Лингвистика и поетика превођења (међусловенски превод)*, Београд: Научна књига.

Маројевић 2020: Радмило Маројевић, Фразеолошки жанрови у Шћепану Малом, *Српски језик*, XXV, 69–88.

Маслова 2004: В. А. Маслова, *Лингвокультурология*, Москва: Академия.

Нови Завјет 2009: *Нови Завјет. Псалтир. Молитвеник*, Београд: Издавачки фонд Српске православне цркве, Архиепископије београдско-карловачке.

Његош 2020: Петар II Петровић-Његош, *Шћепан Мали*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД – Цетиње: Народни музеј Црне Горе.

- Пејановић 2010:** Ана Пејановић, *Фразеологија Горског вијенца*, Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности.
- Речник САНУ 1959:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. 1, Београд: Институт за српскохрватски језик.
- Речник САНУ 1978:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. 10, Београд: Институт за српскохрватски језик.
- РМС 1967:** *Речник српскохрватског књижевног језика*, т. 1, Нови Сад – Загреб: Матица српска, Матица хрватска.
- РРЈ I 1981:** *Словарь русского языка в четырех томах*, Москва: Русский язык.
- РСРКЈ 1950 I:** *Словарь современного русского литературного языка*, т. I, Москва – Ленинград: Издательство Академии Наук СССР.
- РФ 2005:** *Русская фразеология. Историко-этимологический словарь*, под редакцией В. М. Мокиенко, Москва: Астрель, Аст, Люкс.
- РХСФР II 1979:** *Rusko hrvatski ili srpski frazeološki rječnik*, Zagreb: Školska knjiga.
- СР (1852):** *Сабрана дела Вука Стефановића Караџића*, т. XI/I: *Српски рјечник* (1852), Београд: Просвета, 1964.
- Телија 1999:** *Фразеологија в контексте культуры* (сборник статей), отв. ред. В. Н. Телия, Москва: Языки русской культуры.
- Толстој 1995:** Н. И. Толстой, *Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике*, Москва: Индрик.

Е. Р. Бајовић

ФРАЗЕОЛОГИЈА ПОЕМОЈ НЕГОША «САМОЗВАНЕЦ СТЕПАН МАЛЫЈ»
В СЛАВЈАНСКОМ КОНТЕКСТЕ
(К вопросу о переводе „непереводимого”)

Резюме

В настоящей работе рассматриваются возможности перевода оптативного фразеологического жанра, точнее: квалификативов, на близкородственный русский язык.

Предикативы *хвала*, *благо*, *тешко*, *кјуку* в составе фразеологизма имеют ярко выраженную этнокультурную специфику и представляют сложную задачу для переводчика.

Проведенный анализ показал, что самым интересным является перевод квалификативов с дополнительным значением благих вестей, представленный предикативом *благо*. Переводные решения отличаются яркостью и разнообразием. Перевод фразеологической единицы *хвала Богу* реликтом *Боже* и выражением *что за человек* можно считать удачным. Фразеологический тип квалификатива с дополнительным оттенком предвещения несчастья представлен двумя примерами с предикативом *тешко*. Последний же, фразеологический тип квалификатива предвещающий печаль, включает единицы с компонентом *кјуку*. Все перечисленные переводные решения показывают развитое чувство переводчика и восприятие своеобразного национально-культурного слоя сербского языка.

Рассмотренный материал показал, что перевод фразеологических единиц бесценного произведения Негоша представляет собой перенос глубокого, архаичного, национально-своеобразного, высокодуховного и образного произведения, с обилием народных мотивов, на современный русский язык. Несмотря на то, что перевод можно считать лексически богатым и плавным,

наблюдаются стилистические несоответствия, связанные, в первую очередь, с различным развитием русского и сербского языков в историческом аспекте.

Ключевые слова: Петр Негош, поэма *Самозванец Степан Малый*, фразеологизмы, квалификативы, предикативы, переводные эквиваленты.